

Länsstyrelsen
Norrbotten

GRANSKNINGS- YTTRANDE

1 (6)

Datum
2013-09-18

Diarienummer
401-7810-13

Kiruna kommun
Kommunstyrelsen
98185 Kiruna

Utställning av fördjupad översiktsplan Riksgränsen-Torneträsk, Kiruna kommun

Bakgrund

Kiruna kommun har upprättat ett förslag till fördjupad översiktsplan över Torneträskområdet, mellan Rensjön och Riksgränsen. Översiktsplanen är utställd för granskning enligt 3 kap 12 § plan- och bygglagen (PBL 2010:900).

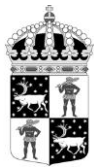
Enligt 3 kap 16 § PBL ska länsstyrelsen under utställningstiden avge ett granskningsyttrande över översiktsplaneförslaget. Detta granskningsyttrande utgör statens samordnade syn på förslaget och ska ingå som en del i den antagna översiktsplanen.

Av yttrandet ska framgå om

1. förslaget inte tillgodoser ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap miljöbalken,
2. förslaget kan medverka till att en miljökvalitetsnorm enligt 5 kap miljöbalken inte följs,
3. redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen inte är förenlig med 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. sådana frågor rörande användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner inte samordnas på ett lämpligt sätt, och
5. en bebyggelse blir olämplig med hänsyn till de boendes och övrigas hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.

Länsstyrelsen har lämnat ett samrådsyttrande över planförslaget den 14 juni 2010. Efter samrådet har planförslaget reviderats och de synpunkter som Länsstyrelsen framfört i samrådsyttrandet har delvis beaktats.

Detta yttrande behandlar i första hand de fem punkter som omnämns ovan, men mot bakgrund av den långa tid som förflutit sedan samrådet (juni 2010) har Länsstyrelsen även valt att framföra ytterligare några synpunkter som vi anser vara av betydelse.

Länsstyrelsens yttrande

Allmänt

Den omarbetning av planförslaget som skett genom bl.a. komplettering med läsanvisning och inarbetande av konsekvensbeskrivningar i själva planförslaget bidrar till att göra planen mer lättillgänglig och användbar jämfört med samrådsversionen. Dock anser Länsstyrelsen att uppdelningen i kartavsnitt och delområden gör att handlingen fortfarande har vissa brister när det gäller planförslagets tydlighet.

Förslaget har även bearbetats genom att vissa av de områden som föreslagits i samrådskedet och där miljökonsekvenserna bedömdes som betydande, utgått ur förslaget. Fortfarande är dock förslaget otydligt när det gäller föreslagna områdets utbredning och omfattningen av vad som föreslås. Detta innebär att det är svårt att ta närmare ställning till förslagen även i detta planskede, vilket också kommenteras i samrådsredogörelsen.

Kommunen har kompletterat planförslaget med ett avsnitt om den Regionala utvecklingsstrategin där aktuellt planområde representerar ett viktigt tillväxtområde. Länsstyrelsen anser att det varit önskvärt med en fördjupad redovisning av vad som krävs för att strategin skall förverkligas, utöver ytterligare bebyggelse inom berört område. Länsstyrelsen saknar bl.a. en diskussion om hur tillgängligheten till området kan förbättras i framtiden. En god tillgänglighet för såväl närturism som fjärrturism är avgörande för om områdets turistiska attraktivitet skall öka.

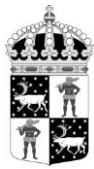
Riksintressen

Länsstyrelsen anser att kraven på redovisningen av riksintressen i huvudsak tillgodosatts genom att riksintressena beskrivs i avsnittet om förutsättningar och handlingen även kompletterats med översiktliga kartbilder som visar berörda riksintressen och aktuella lagrum för dessa framgår även.

Texten i planhandlingen har för varje delområde kompletterats med ett avsnitt om konsekvenser. Där finns ofta en kort kommentar om hur kommunen bedömer att riksintressen påverkas. Länsstyrelsen anser att bedömningarna är alltför svävande och inte ger någon klar bild av hur kommunen i enlighet med PBL 4 kap.1§ pkt 3 ”avser att tillgodose de redovisade riksintressena”. Detta går inte heller att utläsa ur MKB:n.

Länsstyrelsen vill även uppmärksamma kommunen på att det inte är tillräckligt att reducera frågan om påverkan på riksintressena till en fråga för länsstyrelsen i detaljplaneärenden vilket uttrycks i det ställningstagande som görs i den återkommande kommentaren som hänvisar till statens ansvar för att begränsa påverkan på riksintressena (”Under förutsättning att staten bevakar sina intressen...”). *Kommunen måste i tidigt skede i planeringen göra avvägningar mot gällande riksintressen, vilket är ett av syftena med att riksintressena hanteras i översiktsplaner.*

När det gäller gränsdragningen för riksintresset *obrutet fjäll* (MB 4 kap. 5§) anser kommunen (sid.23) att gränsen bör flyttas för att möjliggöra byarna som ligger inom obrutet fjäll att utvecklas. En justering av gränsen för obrutet fjäll kräver lagändring och en översyn av gränsdragningen för obrutet fjäll har gjorts av Boverket på uppdrag av regeringen 2005. I denna översyn föreslogs inga förändringar.

I kapitlet Björkliden -Abisko, saknas fortfarande en redovisning av att lämningar av rallarvägen som är en del av riksintresset för kulturmiljö finns bevarad inom detta delområde.

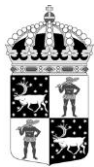
Hela det aktuella planområdet omfattas av riksintresse för friluftslivet och en återkommande bedömning i MKB:n är att en utökad bebyggelse i form av bl.a. fritidshus är positivt för det rörliga friluftslivet. Länsstyrelsen delar inte den uppfattningen utan menar att privata fritidshus i många fall kan begränsa allmänhetens tillgänglighet till friluftsområden, särskilt i de fall då tidigare oexploaterade områden tas i anspråk för ny bebyggelse.

När det gäller påverkan på riksintresset för rennärning i Björkliden, så bör problematiken med en ny stolslift redovisas, eftersom rennärningens företrädare motsätter sig denna och menar att en ny lift kommer att generera mer folk i området vilket innebär störningar för renarna. Länsstyrelsen har förståelse för turistverksamhetens behov av en stolslift, men anser att kommunen behöver redovisa hur de båda verksamheterna kan samverka.

En dubbelspårutbyggnad av Malmbanan som är av riksintresse för kommunikationer, är under utredning. Utredningen väntas bli klar hösten 2014. För utredningsområdet gäller generellt stor restriktivitet när det gäller ny och ombyggnad närmare än 100 m från järnvägen. Detta berör bl.a. Riksgränsen område 4 där det även utreds ett möjligt nytt stationsläge med behov av anslutande gångstråk och lokalvägar till både Riksgränsen och Katterjåkk. För Katterjåkk område 10 krävs stor restriktivitet att tillåta ny- och ombyggnad närmare än 300 m från järnvägen (räknat från nuvarande hållplats) pga. möjlig linjerätning/landbro över dalen i samband med dubbelspårutbyggnad.

Även i Björkliden krävs restriktivitet när det gäller bebyggelse närmare än 50 m från järnvägen. Här kan det även bli aktuellt att lösa in och riva befintlig bebyggelse som står för nära järnvägen för att rymma ett dubbelspår, nya plattformar och nya planskilda plattformsförbindelser.

Sjöarna och bäckarna inom planområdet ingår i Natura 2000-området Torne- och Kalixälvsystem. Om en verksamhet eller åtgärd på ett "betydande sätt kan påverka miljön" inom ett Natura 2000-område krävs tillstånd enligt 7 kap 28 a § MB. Vattnet i recipienterna är mycket näringsfattigt och avloppsfrågan en central fråga som måste lösas vid framtida exploateringar, så att det inte finns risk för negativ påverkan på vattenkvalitén i Natura 2000- området. Avloppsfrågan belyses på flera ställen men i vissa delområden är den bristfälligt redovisad. Till exempel framgår av MKB:n att vid ny bebyggelse i direkt anslutning till bäcken Katterjåkk (område 8 och 10) finns risk för grumling i bäcken och Viepmatluokta (vilka båda ingår i Natura 2000 området Torne- och Kalixälvsystem). Denna risk behöver redovisas i planhandlingen för att Länsstyrelsen ska kunna anse att riksintresset beaktats i tillräcklig grad. Den bedömning som görs i MKB:n att en parkering i område 7 skulle kunna påverka Viepmatluokta vid dagvattenavrinning saknas också i planhandlingen. Problematiken med befintligt reningsverk i Abisko östra redovisas, men det saknas rekommendationer om att problemen i avloppsreningsverket måste lösas innan ny bebyggelse kan komma till stånd. Länsstyrelsen saknar även ett (sid 63) resonemang kring frågan huruvida en utbyggnad i Riksgränsen-Katterjåkk och Björkliden, skulle kunna leda till

överbelastning av avloppsreningsverken vid perioder med hög beläggning (t ex påsktiden). Under rubriken ”Påverkan på Natura 2000” saknas en bedömning av påverkan på vattenkvalitén.

Miljö kvalitetsnormer

Förslaget till översiktsplan har sedan samrådsversionen, förtydligats avseende miljö kvalitetsnorm för vatten. Förutom en upplysande text om EU:s ramdirektiv för vatten och dess innebörd, så redovisar kommunen att miljö kvalitetsnormen kommer att innehållas med den planerade utbyggnaden. Informationen om miljö kvalitetsnormer för vatten bör kompletteras med att det utöver de ytvattenförekomster som redovisas så finns inom planområdet tre grundvattenförekomster vilka också omfattas av vattenförvaltningsarbetet. Dessa bedöms ha god kemisk status och god kvantitativ status.

Hälsa och säkerhet

Planförslaget har kompletterats med ett avsnitt om klimatförändringar där det beskrivs hur området kan komma att drabbas. I allmänna termer redogörs för vilka överväganden som behöver göras i planeringen och anläggandet av ny bebyggelse eller andra anläggningar.

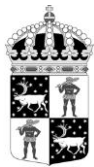
Sedan samrådsskedet har en utredning tagits fram av Länsstyrelsen i Norrbotten som belyser hur Kiruna kommun kan påverkas av klimatförändringarna; ”Klimatförändringar i Norrbottens kommuner, Kiruna”, Länsstyrelsen rapport nr 4/2013.

Den bedömning som framförs i planförslaget att det är liten risk att ett 100-årsflöde ska inträffa bör revideras. Enligt Myndigheten för samhällsnytt och beredskap inträffar ett 100-årsflöde med en sannolikhet på 63% under en 100-årsperiod. Detta innebär att det är mer sannolikt att det inträffar än att det inte gör det. Höga flöden kan dessutom inträffa vid andra tidpunkter på året än vid snösmältningen, t.ex. vid långvariga regn under sommar och höst. Det är viktigt att ny bebyggelse lokaliseras på tillräckligt höjd för att minimera risken för översvämningar. Som vägledning när det gäller lägsta golvnivå i relation till olika flödens återkomsttider kan nyttjas publikationen ”Stigande vatten” från länsstyrelserna i Värmland och Västra Götaland. Rapporten finns att tillgå för nedladdning på länsstyrelsernas hemsida.

När det gäller geotekniska förutsättningar inom området med avseende på risker för ras, skred, slamströmmar och erosion beskrivs riskerna endast i allmänna ordalag i översiktsplanen. Det anges även att ras och skred alltjämt inträffar inom området. Länsstyrelsen anser att en översiktlig redovisning över vilka områden som kan komma att påverkas skulle underlätta framtida strategiska val av markanvändning. För en översiktlig värdering kan topografiska och geologiska kartor nyttjas.

Mot bakgrund av vad som sägs ovan bör kommunen utarbeta en strategi för hur geotekniska säkerhetsfrågor och geoteknisk information ska hanteras i samband med framtida detaljplanläggning och bygglovgivning.

I samband med miljö- och riskfrågor finns även anledning att uppmärksamma risken för transporter av farligt gods på väg E10 och på Malmbanan.

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen

Kommunen konstaterar att många av de föreslagna utbyggnadsområdena berörs av bestämmelserna om strandskydd. Eftersom kommunen planerar att ta fram en kommunövergripande LIS-plan, ett tematiskt tillägg till den kommuntäckande översiktsplane, så hänskjuts frågan till denna.

Övrigt

Naturmiljön inom Torneträskområdet är på många ställen relativt välinventerat och många fynd av skyddsvärda arter finns inrapporterade. I många områden saknas dock närmare kunskap och utvecklingsområdena bör därför inventeras innan kommande detaljplaner tas fram, då resultatet av inventeringarna skulle kunna visa att en del områden hyser naturvärden och arter som gör att en exploatering av området inte är lämplig.

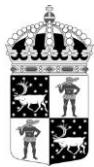
Torneträskområdet hyser stor geologisk mångfald och höga geologiska naturvärden, vilket bör uppmärksammas i den fördjupade översiktsplanen. Förutom att dessa värden behöver beaktas i samband med områdets exploatering så torde potentialen att nyttja dessa värden i turistiska sammanhang vara stor. Längs E10 kan man bl.a. ”resa genom tiden”, från urbergets flackare topografi in i fjällberggrundens ojämnare landformer. Kaisepakte var under 2012 nominerad till Geologiskt arv i SGU:s tävling för att uppmärksamma geologiska platser (<http://www.sgu.se/sgu/sv/geologi/geologiskt-arv>).

Länsstyrelsen saknar information om de utvecklingsplaner som finns för Abisko turisstation, bl.a. när det gäller Abisko nationalpark (”Entréprojekt Abisko nationalpark”). Länsstyrelsen noterar även att behovet av säker passage över väg E10 vid Abisko turisstation, som fördes fram i samrådshandlingen inte återfinns i granskningshandlingen. Abisko turisstation är att betrakta som ett ”nav” för besökare till fjällvärlden, med Kungsleden som utgår härifrån. För besökare som kommer längs Kungsleden eller anländer till Abisko turisstation med tåg så finns behovet att korsas väg E10 för att komma till serviceanläggning och Naturum. Länsstyrelsen menar att en trafiksäker passage i detta läge är viktig för områdets utveckling och funktion.

I texten redovisas Låktajåkka som stationsområde vilket inte är korrekt idag, då det handlar om en förfallen hållplats. Inte heller Tornehamn är något stationsområde och här finns inte heller någon hållplats sedan många år tillbaka. Abisko Östra stationsområde benämns som ”gammalt” stationsområde. I verkligheten är stationen en av de modernaste i Norrbotten med en ny anläggning som togs i bruk hösten 2012.

Delområdet Stordalen – Torneträsk ingår inte i riksintresset för kulturmiljö (se avgränsningar för riksintresset). Däremot bör avsnittet Särskilt värdefulla byggnader och miljöer kompletteras med en redovisning av att området är rikt på fornlämningar, vilket är en relevant redovisning för detta delområde. I kapitlet Bergfors -Rensjön redovisas felaktigt att Rensjön är utpekad som riksintresse för kulturmiljö. Rensjön är inte riksintresse utan istället en utpekad regional kulturmiljö och finns redovisat i länets regionala kulturmiljöprogram.

I kapitlet Norra Torneträsk avsnittet ”Särskilt värdefulla byggnader och miljöer”, saknas en redovisning av att Kattuvuoma samt Vuoskojaure är utpekade regionala kulturmiljöer i länets regionala kulturmiljöprogram. Avsnittet bör även kompletteras med en

redovisning av att det finns fornlämningar inom delområdet, inte minst inom den samiska vistemiljön Vuoskojaure där en rad fornlämningar visar på platsens långa nyttjande.

I kapitlet Stordalen - Torneträsk redovisas på sid. 47 att inom området finns materialvägen, kyrkogårdar efter anläggarsamhället vid Tornehamn och Katterjokk, pumpstation vid bl.a. Riksgränsen, ingenjörsmäss i Björkliden mm. Alla dessa byggnader ligger dock utanför aktuellt område. De bör istället redovisas i översiktsplanens inledande avsnitt (sid. 14) eller i relevanta kapitel t.ex. Vassijaure-Tornehamn.

I kapitlet på sid 47 anges att nya områden ska föregås av arkeologisk utredning. Formuleringen är otydlig och bör ändras till att hänsyn ska tas till fornlämningar i området vid förtätning av t.ex. fritidsbebyggelse samt att kommunen ska söka samråd med länsstyrelsen enl. KML, 2 kap. 10 § för att undvika ingrepp i lagskyddade fornlämningar. Vid en eventuell framtida exploatering kan det även bli aktuellt med arkeologisk utredning för att fastställa om ytterligare fornlämningar (som ännu inte är kända) berörs av exploateringen.

I planförslaget saknas fortfarande tydliga hänvisningar till Lagen om kulturminnen m.m. (KML 1988:950). Länsstyrelsen anser att kommunen bör komplettera planen med sådana uppgifter så att det tydligt framgår att alla fasta fornlämningar, såväl kända som okända, är skyddade enligt kulturminneslagen, liksom att KML även omfattar skydd av kyrkliga kulturminnen och byggnadsminnen.

De kartbilder som ingår i de handlingar som Länsstyrelsen tagit del av inför granskningen är av dålig kvalitet och svåra att tolka. Till exempel saknas skrafferingen av "naturmark bevarandevärd" i kartavsnitt 2, 3 och 4. På kartan med riksintressen enligt 4 kap MB (sid 13) framgår inte att vattenområdena är Natura 2000.

Hänvisningen till gamla internetadresser såsom "ren2000.se" behöver ändras då adressen inte längre gäller, utan informationen finns på Sametingets hemsida.

Samråd och beslut

Inför länsstyrelsens granskningsyttrande har följande myndigheter givits tillfälle att yttra sig: Statens Geotekniska institut (SIG), Sveriges geologiska undersökning (SGU), Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB), Trafikverket och Sametinget.

Beslut om detta yttrande har fattats av länsarkitekt Björn Adolfson efter föredragning av planarkitekt Inger Krekula. I den slutliga utformningen av yttrandet har företrädare för länsstyrelsens enheter för kulturmiljö, miljöskydd, naturvård, samt naturresurs- och rennäring deltagit.

Björn Adolfson

Inger Krekula